

Kommunedelplan for Miljø med hovedtema klima og energi 2016-2025

Handlingsprogrammet 2019

Miljøplanens Handlingsprogram 2019

Ferdigstilt 10.01.19

Tema:

1. MILJØLEDELSE
2. ENERGIFORBRUK OG –
PRODUKSJON
3. BYGG OG UTBYGGING
4. TRANSPORT OG AREALBRUK
5. FORURENSING
6. AVFALLSBEHANDLING
7. NATUR OG FRILUFSTLIV
8. HOLDNINGSSKAPENDE ARBEID
OG STØRRE ARRANGEMENTER
9. INNKJØP OG OFFENTLIGE
ANSKAFFELSER
10. KLIMATILPASNING
11. LANDBRUK

Hvem har ansvar for å følge opp tiltak i 2019?

Hvem	Tema
Alle sektorer	4, 9
Arbeidsgruppen byutvikling 2044 v/byplansjef	4
HR-enheten	4,
Innkjøp	4, 9
Landbrukskontoret	7
Miljøfyrtårnarbeidsgruppe	1, 2, 4, 5, 6, 8, 9
Miljørettet helsevern	5
Rådmann	1, 8
Sektor for by- og samfunnsutvikling	5, 7
Sykelbyprosjektet v/kommunens representanter	4,
TO Byggesak	2, 3, 4, 5, 10
TO Eiendom	2, 3, 4, 5
TO Park og idrett	5, 7
TO Plan og miljø	1, 2, 3, 4, 5, 7, 8, 10
TO Vann og avløp	7, 10
TO Veg og trafikk	4

1. MILJØLEDELSE

Hovedmål og delmål:

Miljøfyrtårn: Etablere hovedkontormodellen og sertifisere alle kommunale enheter

Miljøplanen handlingsprogram: Kontinuerlig oppfølging og årlig rullering

Lillehammer kommune som organisasjon skal være klimanøytral

Lillehammersamfunnet:

Tiltak	Formål	Ansvar	Kostnad	Status
Klimanettverk: Sikre kommunens deltagelse i klimanettverk for utvalgte kommuner og fylkeskommuner i Østlandsområdet	Samarbeide om målrettet klimaarbeid og bærekraftig samfunnsutvikling	TO Plan og miljø	Egne ressurser + klimasatsmidler	
Miljøfyrtårn: Arrangere årlig miljøfyrtårndag for offentlige og private bedrifter i Lillehammer	Øke og opprettholde andelen miljøsertifiserte bedrifter i Lillehammer og dermed redusere klimagassutslippene. Sikre kontinuitet og engasjement rundt miljøarbeidet	Miljøfyrtårn-arbeidsgruppe	Eget budsjett	

Lillehammer kommune:

Tiltak	Formål	Ansvar	Kostnad	Status
Klimaregnskap: Utarbeide og følge opp klimaregnskap for kommuneorganisasjonens utslipp	Få en oversikt over egne utslipp med mål om utslippsreduksjon	TO Plan og miljø	20 000 kr	
Klimabudsjett: Sikre rapportering på klimabudsjettet i alle sektorer	Ansvarliggjøre hele kommunen i arbeidet med egne utslipp, med mål om utslippsreduksjonsreduksjon	Rådmann	Egne ressurser	
Klimakvoter: Kjøpe klimakvoter for kommuneorganisasjonens utslipp	Kompensere for restutslipp i henhold til FNs retningslinjer for klimanøytralitet	TO Plan og miljø	160 000 kr	
Miljøfyrtårn: Følge opp	Opprettholde og videreutvikle et felles	Miljøfyrtårn-	Eget budsjett	

sertifiserte enheter for å videre opprettholde miljøarbeidet	verktøy for miljøledelse som skal sikre en effektiv miljøledelse i alle kommunale virksomheter.	arbeidsgruppe		
Miljøfyrtårn: Få til en felles rapportering på klima- og miljørapport for Lillehammer kommune via hovedkontoret	Få oversikt over klimafotavtrykket til all kommunal virksomhet med mål om utslippsreduksjon og utbedre systemer for rapportering	Miljøfyrtårn-arbeidsgruppe	Eget budsjett	
Miljøteam: Videreutvikle miljøteam innen sektor by- og samfunnsutvikling	Forbedre rutiner, samhandling og systemer for løse miljørelaterte arbeidsoppgaver innen sektoren.	Rådmann	Eget budsjett	

2. ENERGIFORBRUK OG - PRODUKSJON

Hovedmål og delmål:

Forbruk: Redusere energibruken per innbygger, med 20 % fra 2013 til 2025

- *Energieffektivisering i kommunal bygningsmasse (energibruk per arealenhet) med 20 % fra 2013 til 2025*
- *Energieffektivisering av vann- og avløpssektoren (energibruk per liter vann og avløpsvann) med 20 % fra 2013 til 2025*

Produksjon: Økt andel produksjon av fornybar energi

- *Etter utslippsreduksjon skal klimagassutslipp på områdenivå kompenseres ved økt lokal produksjon av fornybar energi (hentet fra prosjektet om klimanøytral byutvikling i Bydel Nord)*

Lillehammersamfunnet:

Tiltak	Formål	Ansvar	Kostnad	Status
Energiløsninger: Sikre oppfølging av de nye bestemmelsene og retningslinjene i KPA om bærekraftige energiløsninger i saksbehandling.	Sikre at energivurderinger blir en integrert del i all planlegging. Redusere energibruken og øke andelen fornybar energi.	TO Byggesak TO Plan og miljø	Egne ressurser	
Energirådgivning: Energirådgivning av private boliger (under klimakampanje)	Bevisstgjøring rundt energibruk i private boliger og satsing på fornybar energi. Redusere klimafotavtrykket fra private boliger	TO Plan og miljø	50 000 kr	

Lillehammer kommune:

Tiltak	Formål	Ansvar	Kostnad	Status
Energiløsninger: Sikre oppfølging av de nye bestemmelsene og retningslinjene i KPA om bærekraftige energiløsninger i egne byggeprosjekter.	Sikre at energivurderinger blir en integrert del i all kommunal utbygging. Redusere energibruken og øke andelen fornybar energi.	TO Eiendom	Egne ressurser	
Miljøfyrtårn: Oppfylle	Formålet med energikriteriene er å	Miljøfyrtårn-	Egne ressurser	

miljøfyrtårnets kriterier innen energi for alle kommunale enheter som er miljøfyrtårnsertifisert	bidra til reduksjon av energiforbruk, energieffektivisering og øke andelen energi fra fornybare kilder.	arbeidsgruppe		
--	---	---------------	--	--

3. BYGG OG UTBYGGING

Hovedmål og delmål:

Ved utbygging skal det fokuseres på reduksjon av klimagassutslipp i driftsfasen av bygg og ved valg av materialer med mål om klimanøytralitet (hentet fra prosjektet om klimanøytral byutvikling i Bydel Nord)

(Energieffektiviseringstiltak i bygg, se Tema 2: Energiforbruk og -produksjon)

Lillehammersamfunnet:

Tiltak	Formål	Ansvar	Kostnad	Status
Klimaregnskap og materialvalg: Sikre oppfølging av de nye bestemmelsene og retningslinjene i KPA om klimaregnskap og bærekraftige materialvalg i saksbehandling.	Redusere klimafotavtrykket fra byggeprosjekter	TO Byggesak TO Plan og miljø	Egne ressurser	
Gebyrer: Grønne gebyrer for plan-saksbehandling innarbeides i gebyrregulativet. Må vurderes som oppfølging av områdeplan for klimanøytral bydel nord når dette arbeides tas tak i igjen i 2019.	Redusere klimafotavtrykket fra byggeprosjekter	TO Plan og miljø	Egne ressurser	

Lillehammer kommune:

Tiltak	Formål	Ansvar	Kostnad	Status
Klimaregnskap og materialvalg: Sikre oppfølging av de nye bestemmelsene og retningslinjene i KPA om klimaregnskap og bærekraftige materialvalg i egne byggeprosjekter	Redusere klimafotavtrykket til kommunale byggeprosjekter.	TO Eiendom	Egne ressurser	
Anbudskonkurranser: Stille miljøkrav i bygge- og anleggsprosjekter jf. innkjøpsstrategi vedtatt i 2018.	Redusere klimafotavtrykket til kommunale byggeprosjekter.	TO Eiendom TO Vann og avløp TO Park og Idrett TO Veg og trafikk	Egne ressurser	

4. TRANSPORT OG AREALBRUK

Hovedmål og delmål:

Areal- og transportplanlegging: Areal- og transportutvikling skal bidra til nasjonale utslippsmål

Lillehammer skal ha en konsentrert arealbruk med byvekst innenfra

Lillehammer skal vokse slik at hverdagslivets transportbehov reduseres

Bygge ut på en måte som ivaretar hensyn til klimatilpasning og miljø ut over krav og forskrifter

Transportbehov: En stor del av veksten i transportbehovet skal skje ved gange og bruk av sykkel og kollektivtransport

Legge til rette for bilfri ferdsel innad i kommunen og til og fra nabokommunene

Dobling av sykkelandelen innen 2024 (fra 7 % til 14 %)

80 % av alle barn skal gå eller sykle til skolen innen 2024

Kjøretøy og drivstofftype: Minst 20 % av person- og varebiltrafikken skal være fornybar innen 2024

Bilparken til kommunen skal være fornybar (mål om 50 % fornybar innen 2024)

Tilrettelegge for miljøvennlig næringstransport

Fase inn fornybart drivstoff for busser og renovasjonsbiler i Lillehammer

Lillehammersamfunnet:

Tiltak	Formål	Ansvar	Kostnad	Status
Byutvikling: Sikre oppfølging av de nye bestemmelsene og retningslinjene i KPA om bærekraftige transportveier/lokalisering av bygg	Redusere klimafotavtrykket fra transport gjennom byggeprosjekter.	TO Plan og miljø TO Byggesak	Egne ressurser	

i saksbehandling.				
Byutvikling: Sikre gjennomføring av klimanøytral byutvikling i bydel Nord gjennom en områdereguleringsplan.	Tilrettelegge for klimanøytral byutvikling	TO Plan og miljø	150 000 kr + Klimasatsmidler (350 000 kr)	
Parkering: Sikre oppfølging av de nye parkeringsbestemmelsene om lokalisering av nye parkeringsplasser og parkering ved boligformål.	Redusere klimagassutslipp fra transport gjennom redusert bilbruk	TO Byggesak TO Plan og miljø	Egne ressurser	
Sykkel/gange: Bedre skilting og merking av gang- og sykkelveinettet i hele byen.	Tilrettelegge for at reiser i større grad kan gjennomføres med sykkel og gange. Redusere klimagassutslippene fra transport.	Arbeidsgruppen byutvikling 2044 v/byplansjef	Eget budsjett	
Sykkel/gange: Planlegge gjennomgående løsninger for gående og syklende, med fokus på å binde bydelene sammen	Tilrettelegge for at reiser i større grad kan gjennomføres med sykkel og gange. Redusere klimagassutslippene fra transport.	Arbeidsgruppen byutvikling 2044 v/byplansjef	Eget budsjett	
Sykkel: Videre drifting av sykkelprosjektet med gratis utlån av el-sykler til kommunens innbyggere	Tilrettelegge for at reiser i større grad kan gjennomføres med sykkel. Endre folks transportvaner. Redusere klimagassutslippene fra transport.	TO Plan og miljø	15 000 kr	
Sykkel: Gjennomføring av sykkelbyprosjektet, hovedsykkelnettet	Tilrettelegge for at reiser i større grad kan gjennomføres med sykkel. Redusere klimagassutslippene fra transport. Sammenhengende sykkelveinett	Sykkelbyprosjektet v/kommunens representanter	Eget budsjett	

Lillehammer kommune:

Tiltak	Formål	Ansvar	Kostnad	Status
Byutvikling: Sikre oppfølging av de nye bestemmelsene og retningslinjene i KPA om bærekraftige transportveier/lokalisering av bygg i egne byggeprosjekter	Redusere trafikk relatert til byggeprosjekter. Redusere klimagassutslippene fra transport.	TO Eiendom	Egne ressurser	
Tjenestereiser: Sikre at alle ansatte er kjent med og bruker de nye retningslinjene for «Grønne tjenestereiser»	Redusere klimagassutslipp fra lokale tjenestereiser ved å hindre unødig reising og fremmer miljøvennlige løsninger for tjenestereiser og varetransport	HR-enheten	Egne ressurser	

Miljøfyrtårn: Oppfylle miljøfyrtårnets kriterier innen transport for alle kommunale enheter som er miljøfyrtårnsertifisert	Formålet med transportkriteriene er reduksjon av CO2, NOx og svevestøv utslippene.	Miljøfyrtårn-arbeidsgruppe	Egne ressurser	
Kjøretøy: Innkjøp av elbiler og hybridbiler i kommunens bilpark.	Øke andelen elbiler. Redusere klimagassutslipp fra tjenestereiser	Innkjøp Alle sektorer	Midler avsatt i investerings-budsjett	
Parkering: Oppfølging av tilrettelegging for lademuligheter på nyetablerte, kommunale parkeringsplasser	Redusere klimagassutslipp fra transport ved å tilrettelegge for el-biler i kommunal virksomhet	TO Eiendom	Egne ressurser	

5. FORURENSING

Hovedmål og delmål:

Lillehammer skal ha rent vann, frisk luft og ren grunn (fra Samfunnsdelen)

Lillehammersamfunnet:

Tiltak	Formål	Ansvar	Kostnad	Status
Rentbrennende ovner: Tilskudd til kjøp av rentbrennende ovner (opptil 3000 kr gis i støtte per ovn)	Redusere lokal forurensing i kommunen og redusere lokale klimagassutslipp	Miljørettet helsevern	150 000 kr	
Luftkvalitet: Ta i bruk den nye varslingsstasjonen for lokal luftforurensning, utarbeidet av Miljødirektoratet, Meteorologisk institutt og Vegvesenet.	Synliggjøre status på luftkvalitet i Lillehammer med mål om bedre luftkvalitet i byen	Miljørettet helsevern	Egne ressurser	
Oljetanker: Sørg for at alle oljetanker som skal fjernes blir fjernet innen oljefyrings-forbudet trer i kraft.	Følge opp det nasjonale forbudet mot fyring med fossil olje som blir innført 01.01.20. Motivere og veilede innbyggere i å få fjernet private tanker. Redusere den lokale luftforurensingen.	TO Byggesak TO Plan og miljø		
Grunnforurensing: Utarbeide sjekkliste eller lignende for oppfølging av de nye bestemmelsene og retningslinjene i KPA om forurenset grunn og massedeponier	Sikre at grunnforurensing blir fulgt opp i saksbehandling	TO Byggesak TO Plan og miljø	Egne ressurser	

Lillehammer kommune:

Tiltak	Formål	Ansvar	Kostnad	Status
Kunstgress: Jobbe med plast-problematikken fra kunstgressbaner i egne anlegg	Redusere bruken og forhindre spredning av plast	TO Park og idrett	Egne ressurser	
Oljetanker: Sikre at oljetanker for fyringsolje ved kommunale bygg blir fjernet.	Følge opp det nasjonale forbudet mot fyring med fossil olje som blir innført 01.01.20. Gå foran med et godt	TO Eiendom	Egne ressurser	

	eksempel som oljefri virksomhet			
--	---------------------------------	--	--	--

6. AVFALLSBEHANDLING

Hovedmål og delmål:

Lillehammer skal bidra til å nå de nasjonale avfallsmålene. Avfallshierarkiet viser en prioritert rekkefølge for avfallshåndtering der forebygging (hindre at avfallet oppstår) har høyeste prioritet.

Avfall skal samles inn og behandles på en forsvarlig måte som tar hensyn til naturmiljøet, klima og helse

Lillehammer kommune:

Tiltak	Formål	Ansvar	Kostnad	Status
Miljøfyrtårn: Oppfylle miljøfyrtårnets kriterier innen avfall for alle kommunale enheter som er sertifisert	Formålet med avfallskriteriene er avfallsreduksjon, gjenbruk av produkter, materialgjenvinning, gjenbruk av råmateriale og forsvarlig håndtering av avfall.	Miljøfyrtårn-arbeidsgruppe	Egne ressurser	

7. NATUR OG FRILUFTSLIV

Hovedmål og delmål:

Natur: Verdifulle naturområder (inkludert vannforekomster) skal sikres mot inngrep som kan forringe kvaliteter, mangfold og rekreasjonsmuligheter (fra samfunnsdelen og miljøplanen kap. 1.3)

Alle vannforekomster skal ha minst god økologisk og -kjemisk tilstand, eller godt økologisk potensial, innen 2021 (Nasjonalt/europeisk mål)

Mangfoldet av naturtyper, stedege arter, genetisk mangfold og viktige økologiske funksjoner og tjenester skal tas vare på

Friluftsliv: Sikre fysisk aktivitet og naturopplevelse for alle

Områder av verdi for friluftslivet skal sikres og forvaltes slik at naturgrunnet blir tatt vare på

Grønnstrukturer skal utvikles som et identitetsskapende element og som arena for fysisk aktivitet og naturopplevelse

Lillehammersamfunnet:

Tiltak	Formål	Ansvar	Kostnad	Status
Naturmangfold og vassdrag: Utarbeide sjekklister eller lignende for oppfølging av de nye bestemmelsene og retningslinjene i KPA om naturmangfold og vassdrag	Sikre at naturmangfold og vassdrag blir fulgt opp i saksbehandling	TO Plan og miljø	Egne ressurser	
Vann og vassdrag: Sikre oppfølging av lokal tiltaksanalyse for Mjøsa og forvaltningsplanen for Glomma	Sikre god økologisk og kjemisk tilstand i lokale vannforekomster.	Landbrukskontoret TO Plan og miljø TO Vann og avløp (ansvar må plasseres)	Egne ressurser	
Vann og vassdrag: Oppstart av prosjekt opprydding av avløp i spredt bebyggelse for å følge opp vanddirektivets handlingsplan.	Redusere forurensning av vassdrag og grunnvann	TO Vann og avløp	Egne ressurser	
Naturtyper: Naturtypekartlegging av utvalgte områder i kommunen	Få økt kunnskap om og kartfeste ulike naturtypelokaliteter i kommunen	TO Plan og miljø	200 000 kr	

Viltkartlegging: Fullføre viltkartleggingen som er jobbet med i 2018. Behov for konsulentbistand på siste del av prosjektet	Få økt kunnskap om og kartfeste ulike viltlokaliteter i kommunen	TO Plan og Miljø, Landbrukskontoret	10 000 kr	
Viltkartlegging, elg: Forskningsprosjekt om elgen og dens beiteressurser i deler av Oppland fylke	Bidra til økt kunnskap om elgen i Oppland med tanke på viltforvaltning i fylket	Landbrukskontoret	20 000 kr	
Fremmede arter: Sikre at det blir tatt hensyn til fremmede arter i forbindelse med godkjenning av tiltak	Redusere spredning i forbindelse med bygge- og anleggsarbeider	TO Plan og Miljø TO Byggesak	Egne ressurser	

Lillehammer kommune:

Tiltak	Formål	Ansvar	Kostnad	Status
Fremmede arter: Bekjempe fremmede arter i egne anlegg	Bekjempe fremmede arter i kommunen og unngå spredning	TO Park og idrett TO Plan og miljø	Egne ressurser	
Naturmangfold: Internopplæring i naturmangfoldloven og nye bestemmelser i KPA	Sikre at naturmangfoldlovens miljørettslige prinsipper skal vurderes i alle vedtak/beslutninger der naturmangfold berøres.	TO Plan og miljø	Egne ressurser	
Fremmede arter: Bekjempe fremmede arter på utvalgte/prioriterte områder	Vurdere bekjempelse på kommunal eiendom, eller på arealer hvor det er spesielt viktig å unngå ytterligere spredning.	TO Plan og miljø TO Park og idrett Landbrukskontoret	Mulige midler fra FMOP	

8. HOLDNINGSSKAPENDE ARBEID OG STØRRE ARRANGEMENTER

Hovedmål og delmål:

Arrangementer: Redusere klimafotavtrykk knyttet til større arrangementer

Redusere klimagassutslippene fra transport i tilknytning til arrangementer

Holdninger: Jobbe med å formidle kunnskap om klimautfordringene og gi økt forståelse for nødvendigheten av å redusere klimagassutslipp

Lillehammersamfunnet:

Tiltak	Formål	Ansvar	Kostnad	Status
Kampanje: Planlegge og gjennomføre klimakampanje «Klimahelb» i september 2019	Få flest mulig innbyggere til å utføre klimavennlige handlinger i egen hverdag i kampanjeperioden, samt skape vaner som varer.	TO Plan og miljø	50 000 kr	
BUA: Utvide utlån til å gjelde for alle innbyggerne i kommunen	Stimulere til å låne fritidsutstyr brukt i stedet for å kjøpe nytt	BUA	40 000 kr	
Arrangementer: Stille klima- og miljøkrav for arrangementer som mottar offentlige tilskudd	Redusere klimafotavtrykk knyttet til større arrangementer	Rådmann	Egne ressurser	

Lillehammer kommune:

Tiltak	Formål	Ansvar	Kostnad	Status
Earth Hour: Delta i Earth Hour	Vise utad at Lillehammer kommune ønsker å bidra til en mer bærekraftig utvikling. Gjennomføres lørdag 30. mars 2019.	TO Plan og miljø	Ingen kostnad	

9. INNKJØP OG OFFENTLIGE ANSKAFFELSER

Hovedmål og delmål:

Innkjøp: Redusere kommunens miljøbelastning gjennom redusert forbruk og miljøvennlige innkjøp

Offentlige anskaffelser: Bruke egen markedskraft til å påvirke samfunnet i en miljøvennlig retning

Lillehammer kommune:

Tiltak	Formål	Ansvar	Kostnad	Status
Miljøfyrtårn: Oppfylle miljøfyrtårnets kriterier innen innkjøp for alle kommunale enheter som er sertifisert	Formålet med innkjøpskriteriene er å redusere miljøbelastning for produkter og tjenester som kjøpes inn til egen virksomhet	Innkjøp, Miljøfyrtårn- arbeidsgruppe	Egne ressurser	
Anbudskonkurranser: Stille miljøkrav i anskaffelsesprosesser	Redusere klimafotavtrykk og miljøbelastning i forbruk. jf. innkjøpsstrategi vedtatt i 2018.	Innkjøp Alle TO	Egne ressurser	

10. KLIMATILPASNING

Hovedmål og delmål:

Areal- og transportutvikling skal bidra til lave klimautslipp og til å redusere samfunnets sårbarhet for klimaendringer

Unngå utbygging i skred- og flomfarlige områder

Sikre god håndtering av overvann i arealplaner og tettsteder

Økt aktsomhet mot flomfare og masseføring i bekker og mindre lever

Lillehammersamfunnet:

Tiltak	Formål	Ansvar	Kostnad	Status
Overflatevannshåndtering: Sikre oppfølging av de nye bestemmelsene i KPA om overflatevannshåndtering i plan- og byggesaksbehandling, samt i Hovedplan VA	Sikre lokal overvannshåndtering i form av infiltrasjon og fordroyning, og at flomveger blir ivaretatt. Sikre utarbeidelse av overvannsplaner i saksbehandling	TO Byggesak TO Plan og miljø TO Vann og avløp	Egne ressurser	
Blågrønne kvaliteter: Sikre oppfølging av de nye bestemmelsene i KPA om blågrønne kvaliteter i nye byggeprosjekter (grønne tak, regnbed, trær, grønne lunger, kanaler, åpne vannspeil) i plan- og byggesaksbehandling.	Sikre og stimulere til at blågrønne/naturbaserte løsninger blir tatt i bruk og at blågrønne kvaliteter blir fulgt opp i saksbehandling. Ny statlig planretningslinje må ivaretas i planlegging.	TO Byggesak TO Plan og miljø	Egne ressurser	
Klimatilpasning/forebygge flomskader: Iverksette prioriterte tiltak med utgangspunkt i tiltaksplaner for bynære vassdrag	Redusere skadeomfang ved flom	TO Plan og miljø TO Eiendom TO Veg og trafikk TO Vann og avløp	Egne ressurser	

11. LANDBRUK

Hovedmål og delmål:

Jordbruk: Reduksjon med 10 % utslipp per produsert enhet i jordbruket innen 2025

Redusere utslipp gjennom gjødselhåndtering, foring og mer rasjonell maskininnsats

Jordbruk: Bidra til å sikre høy nasjonal selvforsyning av mat

Jordvernet skal styrkes for å sikre lokal matproduksjon til fremtidige generasjoner

Skogbruk: Øke skogproduksjon med 10 % for å sikre mer karbonbinding i skog

Bidra til et aktivt skogbruk som gir økt tilgang til fornybart råstoff fra skogen, økt verdiskapning og et positivt klimabidrag